یادداشت

شناکردن در کانال مانش با دستان بسته

سارا رجب‌نژاد
فعال آب و محیط‌زیست

«هزار راه نرفته» کتابی است به‌قلم سرکار خانم شادی خوشکار از مجموعه کتاب‌های «نسل امین‌الضرب»؛ مجموعه‌ای که به‌همت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران چاپ شده و بر آن است روایتگر زندگی کارآفرینان و زنان و مردان توسعه و پیشرفت ایران باشد. به بهانه مصاحبه «شرق» با جناب آقای مهندس امیرمنصور عطایی، دو برش تأمل‌برانگیز از این کتاب ارزشمند را که به بیان خاطرات ایشان پرداخته، از نظر می‌گذرانیم:

برش اول: از همکاری با ما عذرخواهی کرد و رفت!

سال‌های تحریم برای او هم مثل بیشتر کسانی که در صنعت فعالیت می‌کنند، سال‌های تلخی بود. به‌خصوص که بر حسب یک اتفاق، نه‌تنها تحریم بین‌المللی شامل کارش شد که شرکتش به‌طور جداگانه در لیست تحریم قرار گرفت. واقعیت تحریم برای صنعتگران ایرانی مثالی است که شریک فرانسوی در پروژه فجر دو زده است. شریکی که در آغاز تحریم‌ها از همکاری در پروژه انصراف داده بود، پس از اتمام پروژه برای بازدید به ایران دعوت شد. شریکی که هنگام فسخ قرارداد به اتمام پروژه توسط شرکت ایرانی باور نداشت، پس از بازدید گفت: «مثل این است که من و تو بخواهیم در کانال مانش شنا کنیم، تو با دست‌های بسته و من با دست‌های باز، شما با دست‌های بسته خیلی کار بزرگی انجام داده‌اید».

... تحریم‌ها سبب شد تعدادی از پروژه‌های خارجی را از دست بدهند. برنامه‌ریزی‌ها و ظرفیت‌هایی که ایجاد شده بود و قرار بود با پروژه‌های خارجی اشغال شوند، با مشکل مواجه شد: «دو پروژه در ارتبکستان برنده شدیم، اما به‌دلیل تحریم به ما ابلاغ نشد. یک اتفاق دیگر هم اخیرا افتاد و دردناک است. با یک شرکت آلمانی در مناقصه‌ای در ایران شرکت کردیم و برنده شدیم. حدس می‌زنم وقتی شرکت آلمانی قیمید تحریم هستیم، هیچ تعهد مالی در ارتباط با پروژه نپذیرفت. با کارفرما صحبت کردیم و او را توجیه کردیم. درنهایت گفت ضمانت‌نامه را شما بدهید. ضمانت‌نامه به بانک مرکزی رفت و بانک مرکزی گفت برای ۶۵ درصد سهام شما ضمانت‌نامه می‌دهم، اما طرف آلمانی باید خودش ضمانت‌نامه بدهد. نتیجه این شد که سه هفته پیش رفتند ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه ما را ضبط کنند. گفتند می‌دانیم تقصیر شما نیست و مقررات دولت ایران است و باید از شما حمایت بشود. ولی نهاد نظارتی است و نمی‌توانیم کاری بکنیم. رقیبم به کمیسیون امنیت ملی مجلس و نامه‌ای گرفتیم و نامه دیگری و ضمانت‌نامه دیگری و... گرفتاری‌های ما خیلی خیلی زیاد داریم».

می‌گوید از بس چندبار در پروژه‌ها جلو رفته‌اند و به مشکل برخورده‌اند، دیگر حوصله این ماجراها را ندارد. همان اول درباره شرایط تحریم شرکت می‌گوید: «امروز جلسه‌ای برای تأمین مالی با یک شرکت چینی داشتم. گفتیم ما در لیست تحریم هستیم. از همکاری با ما عذرخواهی کرد و رفت!».

برش دوم: بزرگ‌ترین نگرانی‌اش آینده ایران است!

«به مهاجرت فکر نمی‌کنم. در تمام این سال‌ها که هم‌دوره‌ای‌هایم به دنبال پاسپورت کشورهای خارجی بودند، به رفتن فکر نکردم. دوستانم را هم به ماندن تشویق کرده‌ام. اگر قرار است مملکت درست شود، باید باشیم. نمی‌شود با هزینه مملکت دکتر و مهندس و تحصیل‌کرده شویم و بعد بگوییم خداحافظ شما. همین‌جا باید وظایفمان را انجام بدهیم». اما به نقطه‌ای می‌رسد که او هم نمی‌تواند به آدم‌ها بگوید نروند و بمانند؛ وقتی پای مسائل زیست‌محیطی به میان می‌آید. با مهاجرت مخالف بوده، اما می‌گوید مهاجرت بین‌سرنیعی اتفاق خواهد افتاد و بعضی مناطق ایران کاملا خشک می‌شوند. «البته تکنولوژی‌های جدید دارد می‌آید و باید دید چه می‌شود».

کسی که عمرش را برای شیرین‌کردن آب و تصفیه آن گذاشته می‌گوید این نقطه نگرانی اوست. هرچند اتفاق ویژه‌ای در حوزه آب به‌لحاظ اقلیمی در ایران نیفتاده است: «ما به‌لحاظ اقلیمی در منطقه‌ای خشک واقع شده‌ایم و سالیان دراز دچار کمبود آب بوده‌ایم و خشکسالی داشته‌ایم. این مسئله را مردم خود مدیریت می‌کردند و جلو می‌بردند». از روستای خودشان مثال می‌آورد: روستایی در ارتفاعات که آب کمی داشت و فقط گیاهان خاصی در آن کشت می‌شد. بقیه محصولات دیمی بود و مردم از طریق دامداری زندگی را می‌گذراندند. تکنولوژی که آمد، آب از یک سرزمین به سرزمین دیگر و از یک حوضه آبی به حوضه دیگر منتقل شد: «به‌خصوص بعد از انقلاب این مسئله مدیریت نشد و بدون مطالعه اتفاقاتی رقم زده شد که حاصلش بحران فعلی است. الان مصیبت اساسی این است که ۹۰ درصد آبی که مصرف می‌شود برای کشاورزی است و هنوز داریم با روش‌های سنتی آبیاری می‌کنیم؛ غرقابی زندگی می‌کنیم. راندمان ما در حوزه آب فوق‌العاده پایین است. عدد دقیقش را به یاد ندارم...».

کمی فکر می‌کند و مثال‌هایی می‌آورد که بشود آب را مدیریت کرد. حالا که حقوقی برای عده‌ای ایجاد شده و می‌توانند از چاه آب بهره ببرند، می‌توان پیشنهادهایی داد: «مثلا استان کرمان را در نظر بگیریم. به کشاورز بگوییم تو چاه زدی و داری ۱۰ لیتردرثانیه آب برمی‌داری. یعنی حدود ۸۵ مترمکعب در روز. آبی که می‌خواهند برای این استان از خلیج فارس شیرین کنند و تحویل مردم بدهند، در خوش‌بینانه‌ترین حالت مترمکعبی ۱۳ هزار تومان می‌شود. به آقای روستایی بگویید ۷۰ مترمکعب آب را از تو مترمکعبی هزار تومان می‌خریم که می‌شود ماهی دومیلیون و ۱۰۰ هزار تومان. مطمئن باشید یواش‌یواش برداشت آب را مدیریت می‌کند. درست است که می‌تواند آن ۷۰ مترمکعب در روز را ببرد و خیار و گوجه‌فرنگی بکارد، ولی وقتی در مقابلش عددی بگذارید که بتواند آب را بفروشد، به ارزش واقعی آب پی می‌برد. اگر قیمت آب را واقعی نکنیم، هزینه‌های خیلی بیشتری برداخت خواهیم کرد. ما آب را از اعماق زمین بالا کشیده‌ایم. آب‌های چندین نسل را در یک نسل مصرف کرده‌ایم».

از خیانت‌هایی می‌گوید که در زمینه آب و صنایع اتفاق افتاده است. زمانی در کنار صنایع ذوب‌آهن، کارخانه فولاد مبارکه را ساختند. درحالی‌که این کارخانه باید در سواحل جنوبی احداث می‌شد. اینها درنتیجه خشکی‌نگری اتفاق افتاده است. تاجایی‌که بحث‌های انتقال آب به میان آمده است: «اتفاقی که انتقال آب را به‌لحاظ اقتصادی توجیه‌پذیر می‌کند. وجود صنایع و معادن در کرمان است. زمانی که بدون هیچ مطالعه و برنامه‌ریزی، وکیل مجلس برای اینکه رأی بیاورد می‌گوید یک سد اینجا می‌زنیم و بدون بررسی کارخانه‌ای احداث می‌شود. نتیجه این می‌شود که مشاهده می‌کنیم». بزرگ‌ترین نگرانی‌اش آینده ایران است: «چه اتفاقاتی در ایران می‌افتد؟ رفتار نخبگان سیاسی مملکت آن را رقم می‌زند».

عکس: سروش لحظه‌ای/ ایرنا

کلید حل مشکل ناترازی آب در دست «دولت» است یا «بخش خصوصی»؟

تعلیق آب

امیرمحمودی‌انزایی
کارشناس آب و محیط‌زیست

قریب به دو دهه است که صحبت از بحران آب، پای ثابت موضع‌گیری‌های کارشناسان این حوزه است و گاه‌وبی‌گاه، رد پای این بحث‌ها، به رده‌های عالی حاکمیتی نیز کشیده می‌شود. از سوی دیگر، این ادعا نیز همواره وجود داشته که به‌لحاظ دانش و توانمندی اجرائی، کشور می‌تواند برنامه یا برنامه‌هایی برای رفع این چالش تدوین و اجرا کند؛ برنامه‌هایی که مستمر تدوین و تصویب می‌شوند (از برنامه‌های پنج‌ساله توسعه تا اسناد مختلف در سطوح متفاوت)، اما در مرحله اجرا با چالش مواجه‌اند. این پرسش برای مردم پیش آمده که با وجود ادعای داشتن دانش و برنامه، چرا در عمل، هیچ حرکت تحول‌آفرینی برای بهبود شرایط رخ نداده یا اگر حرکتی بوده، محدود به یک دایره جغرافیایی بوده و به کل کشور تعمیم پیدا نکرده است.

از سوی دیگر، فضای تبلیغاتی پیش از چهاردهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری، به‌ویژه در بحث‌های اقتصادی میان کاندیداهای محترم، دوباره رکنی به نام «بخش خصوصی» را بر سر زبان‌ها انداخت و هریک از آنها کوشیدند در یادداپم فکری خود، از برنامه‌هایشان برای مشارکت‌کردن این بخش در حل مشکلات کشور سخن به میان آورند. حال که انتخابات به پایان رسیده و رئیس‌جمهور چهار سال آینده کشور تعیین شده، زمانی مغتنم برای عمق‌ترشدن در مسائل است. در این گزارش، به‌دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که ما با چه مشکلاتی در صنعت آب روبه‌رو هستیم؟ دولت چهاردهم برای نجات کشور از بحران آب باید چه کند؟ و در این نقشه کلان، باید چه جایگاهی باید برای بخش خصوصی در نظر گرفته شود؟

قدم اول: مشکل اصلی کجاست؟

بیاید نگاهی داشته باشیم به وضعیت بودجه کشور از سال ۱۳۹۰ تا قانون بودجه ۱۴۰۳. در یک تقسیم‌بندی کلی، بودجه کشور به دو دسته تقسیم می‌شود: «بودجه جاری» و «اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای». منظور از بودجه جاری، بودجه‌ای است که صرف حقوق و دستمزد می‌شود (اعم از کشوری و لشکری) و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز به بازسازی سده‌ها می‌شود همان بودجه‌های عمرانی. اگر در نمودار ترسیم کنیم، مشاهده می‌شود که در این مدت، فاصله قابل توجه و روبه افزایشی بین بودجه جاری و بودجه عمرانی وجود دارد و در حقیقت، بخش مهمی از اعتبارات کشور معطوف به مدیریت کارمندان دولت شده و در عمل، بودجه عمرانی به اولویت دوم مبدل شده است. برای آنکه با بزرگی عدد بودجه جاری کشور آشنا شوید، عدد ۱۸۷۹ همت (هزار میلیارد تومان) قانون بودجه ۱۴۰۳ را در نظر بگیرید. در قانون بودجه، مجموع مالیات دریافتی در سال ۱۴۰۳ عددی بالغ بر ۱۲۲۰ همت است که یعنی برای تأمین آن ۱۸۷۹ همت بودجه جاری، باید حدود ۶۵۹ همت هم از درآمد فروش نفت برای این کار در نظر بگیریم. به‌عبارت بهتر، اگر دولت نتواند هزینه‌های جاری خود را مدیریت کرده و فاصله بودجه جاری و بودجه عمرانی را کاهش دهد، عملا شیر نفت هم نخواهد توانست پاسخ‌گوی این نیاز باشد. کارشناسان معتقدند در چنین شرایطی که بودجه عمرانی کشور با محدودیت‌های عدیده روبه‌روست، راه برون‌رفت از چالش، استفاده واقعی از ظرفیت‌های بخش خصوصی است.

استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، نسخه شفابخش ناترازی آب و انرژی بهمن سال گذشته، نمایشگاه توانمندی‌های تولید داخل برگزار شد که مورد بازدید مقام معظم رهبری، رئیس‌جمهور، فقیه و جمع بزرگی از مسئولان کشور قرار گرفت. پس از این نمایشگاه، تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی را رهبری دیدار کردند و یکی از نکات کلیدی مورد توجه ایشان، «بخش خصوصی» بود. ایشان دراین‌باره فرمودند: «آن حقیقتی که انسان به‌طور روزمره مشاهده می‌کند، این است که بنگاه‌های تولیدی بزرگ کشور ما، در طول سال‌های متعدد، رشد چشمگیری نداشتند. این رشد چشمگیر از سوی بخش خصوصی (این بنگاه‌های که گفتم، منظورم بنگاه‌های بخش خصوصی است) خیلی پرمعناست؛ این نشان‌دهنده وجود یک بخش خصوصی توانا و قدرتمند در کشور است و این خبر مهمی است؛ چرا؟ چون این رشد و پیشرفت و کارهایی که انجام گرفته، همه در شرایط تحریم انجام شده و علاوه‌براینکه در این میان، بعضی از دوره‌ها هم دوره‌های کم‌کاری دولت‌ها بوده (دهه ۹۰ دهه پیشرفت خیلی خوبی برای ما نبود) اما درعین‌حال این کارها انجام گرفته. این نشان‌دهنده این است که در شرایط کنونی کشور، بخش خصوصی ما قادر است کشور را به آن جیزی که مطلوب برنامه پنج‌ساله هفتم است، یعنی رشد (اقتصادی) هشت درصد برساند؛ یعنی مشاهده این کاری که ما دارد انجام می‌گیرد و حرکتی که دارد انجام می‌گیرد، انسان را واقعا امیدوار می‌کند به اینکه ما بتوانیم به رشد مورد نظر برسیم».

ایشان در یک جمع‌بندی از بیانات خود با اشاره به موضوع ناترازی آب و انرژی، فرمودند: «بعضی از مسائل کلان کشور هست که ما به کلان بودن آن مسائل توجه نداریم. مسئله آب برای کشور یک مسئله کلان است؛ ناترازی آب برای کشور یک مشکل و معضل اساسی است. مسئله صنوج همین‌جور؛ ما الان در مسئله سوخت، به‌معنای واقعی کمبود مشکل داریم. ما کشور تولیدکننده نفت بااین‌هم مسئله برق زیرمیزنی نفتی، بنزین وارد کنیم؟ این معنی دارد؟ معنایش همین است که ما در یک مسئله کلان دچار مشکلیم. مسئله برق همین‌طور. مسائل گوناگونی هست که مسائل کلان کشور است و ناترازی در این مسائل، کشور را رنج می‌دهد و مانع کارهای بزرگ متعددی می‌شود. بخش خصوصی ما می‌تواند در این زمینه‌ها به‌معنای واقعی کلمه کمک کند. همین‌طورکه الان شنیدید. اینکه حالا بخش خصوصی بیاید مثلا طرح کنید که یک مجموعه برق خورشیدی ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید کند. خب چیز خیلی خوبی است. یک بخش خصوصی می‌آید خودش سرمایه‌گذاری می‌کند، ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید می‌کند؛ این برای کشور خیلی بارزش است. اگر ما اینها را تشویق کنیم، اگر ما به اینها کمک کنیم، اگر برنامه‌ریزی درست انجام بگیرد، مطمئنا بخش خصوصی می‌تواند در این برنامه‌های کلان، هم فکر ارائه بدهد، هم عمل ارائه بدهد. این عرض ما به مسئولین محترم و خود شما فعالان اقتصادی بخش خصوصی است».

برای شنیدن درباره ابعاد مختلف موضوع آب، به سراغ برخی از فعالان صاحب‌نام بخش خصوصی رفته‌ایم و درباره ابعاد مختلف موضوع با آنان سخن گفته‌ایم.

دولت چهاردهم: کاهش تصدی‌گری دولتی در بخش آب

مهندس امیرمنصور عطایی، بنیان‌گذار یکی از شرکت‌های مطرح صنعت آب و فاضلاب با سابقه کاری ۴۰ ساله است. ایشان درباره روند تغییرات وضعیت بودجه دولتی می‌گویند: «دولت دیگر دولت ثروتمند دهه‌های ۷۰ و ۸۰ نیست که پول هنگفتی در اختیار داشته باشد تا بتواند پروژه‌های عمرانی تعریف کند. از نیمه اول دهه ۹۰، پروژه‌ها به‌دلیل کمبود اعتبار دولتی، بشت یک چراغ قرمز طولانی رفتند. دولت در وزارت نیرو یک جاده انحرافی برای دور زدن این چراغ قرمز ایجاد کرد و یک‌سری از پروژه‌ها را به آن سمت هدایت نمود؛ پروژه‌های سرمایه‌گذاری B.O.T یا بیستر B.O.O.T در روش B.O.T که مخفف Build-Operate-Transfer است و به فارسی می‌شود «ساخت-بهره‌برداری-واگذاری»، قراردادی بین دولت و بخش خصوصی منعقد می‌شود و طی آن، بخش خصوصی سرمایه‌گذاری لازم برای اجرای یک پروژه معمولا بزرگ و زیرساختی را انجام می‌دهد. سپس به مدت محدودی از آن در عوض سرمایه‌گذاری خود بهره‌برداری می‌کند و درنهایت آن را به‌شکل کامل و فعال به دولت تحویل می‌دهد. در روش B.O.O نیز که مخفف Build-Own-Operate است و به فارسی می‌شود «ساخت-تملک-بهره‌برداری» سرمایه‌گذار نسبت به ساخت، تملک، راه‌اندازی و نگهداری پروژه برای همیشه اقدام می‌کند و عوارض اجاره‌ها و سایر مخارج و درآمدهای ناشی از اجرای پروژه را به‌منظور بازگرداندن سرمایه و سود جمع‌آوری می‌کند. اگرچه این روش در ابتدا مؤثر بود ولی به‌دلیل عدم‌تناسب میان درآمد و هزینه دولت، به‌تدریج چراغ قرمز در این راه ایجاد نمی‌ابد شد».

به اعتقاد مهندس عطایی مشکل اصلی صنعت آب این است که «دولت برای آب یارانه پرداخت می‌کند؛ یعنی اختلاف قیمت بین هزینه تمام‌شده آب و هزینه پرداختی توسط مردم توسط دولت پرداخت می‌شود. واقعیت این است که یکی از اصلی‌ترین علل این هزینه گزاف برای تولید آب، هزینه‌های جاری دستگاه‌های عریض و طویلی است که برای تصدی‌گری ایجاد شده‌اند و متأسفانه بهره‌وری بسیار پایینی دارند».

مهندس عطایی درباره راهکار رفع این چالش می‌گویند: «دولت چهاردهم باید نقش تصدی‌گری خودش را در صنعت آب به حداقل برساند و این صنعت را منهای تأسیساتی مثل سد، به دست بخش خصوصی بسپارد تا بخش خصوصی بشود مسئول رساندن آب از تصفیه‌خانه به دست مصرف‌کننده نهایی. بدون‌شک با این کار هزینه‌های تولید آب به‌شدت پایین خواهد آمد. مردم هم وقتی ببینند که بخش خصوصی با یک سود معقول معقول درکار مشارکت می‌کند، این عرض ما به مسئولین محترم و خود شما فعالان اقتصادی بخش خصوصی است».

امیرمنصور عطایی: «دولت چهاردهم باید نقش تصدی‌گری خودش را در صنعت آب به حداقل برساند و این صنعت را منهای تأسیساتی مثل سد، به دست بخش خصوصی بسپارد تا بخش خصوصی بشود مسئول رساندن آب از تصفیه‌خانه به دست مصرف‌کننده نهایی. بدون‌شک با این کار هزینه‌های تولید آب به‌شدت پایین خواهد آمد. مردم هم وقتی ببینند که بخش خصوصی با یک سود معقول معقول درکار مشارکت می‌کند، هزینه‌های تولید آب به‌شدت پایین خواهد آمد. مردم هم وقتی ببینند که بخش خصوصی با یک سود معقول معقول درکار مشارکت می‌کند، عملا شیر نفت هم نخواهد توانست پاسخ‌گوی این نیاز باشد. کارشناسان معتقدند در چنین شرایطی که بودجه عمرانی کشور با محدودیت‌های عدیده روبه‌روست، راه برون‌رفت از چالش، استفاده واقعی از ظرفیت‌های بخش خصوصی است.

دولت چهاردهم: کاهش تصدی‌گری دولتی در بخش آب

مهندس امیرمنصور عطایی، بنیان‌گذار یکی از شرکت‌های مطرح صنعت آب و فاضلاب با سابقه کاری ۴۰ ساله است. ایشان درباره روند تغییرات وضعیت بودجه دولتی می‌گویند: «دولت دیگر دولت ثروتمند دهه‌های ۷۰ و ۸۰ نیست که پول هنگفتی در اختیار داشته باشد تا بتواند پروژه‌های عمرانی تعریف کند. از نیمه اول دهه ۹۰، پروژه‌ها به‌دلیل کمبود اعتبار دولتی، بشت یک چراغ قرمز طولانی رفتند. دولت در وزارت نیرو یک جاده انحرافی برای دور زدن این چراغ قرمز ایجاد کرد و یک‌سری از پروژه‌ها را به آن سمت هدایت نمود؛ پروژه‌های سرمایه‌گذاری B.O.T یا بیستر B.O.O.T در روش B.O.T که مخفف Build-Operate-Transfer است و به فارسی می‌شود «ساخت-بهره‌برداری-واگذاری»، قراردادی بین دولت و بخش خصوصی منعقد می‌شود و طی آن، بخش خصوصی سرمایه‌گذاری لازم برای اجرای یک پروژه معمولا بزرگ و زیرساختی را انجام می‌دهد. سپس به مدت محدودی از آن در عوض سرمایه‌گذاری خود بهره‌برداری می‌کند و درنهایت آن را به‌شکل کامل و فعال به دولت تحویل می‌دهد. در روش B.O.O نیز که مخفف Build-Own-Operate است و به فارسی می‌شود «ساخت-تملک-بهره‌برداری» سرمایه‌گذار نسبت به ساخت، تملک، راه‌اندازی و نگهداری پروژه برای همیشه اقدام می‌کند و عوارض اجاره‌ها و سایر مخارج و درآمدهای ناشی از اجرای پروژه را به‌منظور بازگرداندن سرمایه و سود جمع‌آوری می‌کند. اگرچه این روش در ابتدا مؤثر بود ولی به‌دلیل عدم‌تناسب میان درآمد و هزینه دولت، به‌تدریج چراغ قرمز در این راه ایجاد نمی‌ابد شد».

به اعتقاد مهندس عطایی مشکل اصلی صنعت آب این است که «دولت برای آب یارانه پرداخت می‌کند؛ یعنی اختلاف قیمت بین هزینه تمام‌شده آب و هزینه پرداختی توسط مردم توسط دولت پرداخت می‌شود. واقعیت این است که یکی از اصلی‌ترین علل این هزینه گزاف برای تولید آب، هزینه‌های جاری دستگاه‌های عریض و طویلی است که برای تصدی‌گری ایجاد شده‌اند و متأسفانه بهره‌وری بسیار پایینی دارند».

مهندس عطایی درباره راهکار رفع این چالش می‌گویند: «دولت چهاردهم باید نقش تصدی‌گری خودش را در صنعت آب به حداقل برساند و این صنعت را منهای تأسیساتی مثل سد، به دست بخش خصوصی بسپارد تا بخش خصوصی بشود مسئول رساندن آب از تصفیه‌خانه به دست مصرف‌کننده نهایی. بدون‌شک با این کار هزینه‌های تولید آب به‌شدت پایین خواهد آمد. مردم هم وقتی ببینند که بخش خصوصی با یک سود معقول معقول درکار مشارکت می‌کند، عملا شیر نفت هم نخواهد توانست پاسخ‌گوی این نیاز باشد. کارشناسان معتقدند در چنین شرایطی که بودجه عمرانی کشور با محدودیت‌های عدیده روبه‌روست، راه برون‌رفت از چالش، استفاده واقعی از ظرفیت‌های بخش خصوصی است.

استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، نسخه شفابخش ناترازی آب و انرژی بهمن سال گذشته، نمایشگاه توانمندی‌های تولید داخل برگزار شد که مورد بازدید مقام معظم رهبری، رئیس‌جمهور، فقیه و جمع بزرگی از مسئولان کشور قرار گرفت. پس از این نمایشگاه، تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی را رهبری دیدار کردند و یکی از نکات کلیدی مورد توجه ایشان، «بخش خصوصی» بود. ایشان دراین‌باره فرمودند: «آن حقیقتی که انسان به‌طور روزمره مشاهده می‌کند، این است که بنگاه‌های تولیدی بزرگ کشور ما، در طول سال‌های متعدد، رشد چشمگیری نداشتند. این رشد چشمگیر از سوی بخش خصوصی (این بنگاه‌های که گفتم، منظورم بنگاه‌های بخش خصوصی است) خیلی پرمعناست؛ این نشان‌دهنده وجود یک بخش خصوصی توانا و قدرتمند در کشور است و این خبر مهمی است؛ چرا؟ چون این رشد و پیشرفت و کارهایی که انجام گرفته، همه در شرایط تحریم انجام شده و علاوه‌براینکه در این میان، بعضی از دوره‌ها هم دوره‌های کم‌کاری دولت‌ها بوده (دهه ۹۰ دهه پیشرفت خیلی خوبی برای ما نبود) اما درعین‌حال این کارها انجام گرفته. این نشان‌دهنده این است که در شرایط کنونی کشور، بخش خصوصی ما قادر است کشور را به آن جیزی که مطلوب برنامه پنج‌ساله هفتم است، یعنی رشد (اقتصادی) هشت درصد برساند؛ یعنی مشاهده این کاری که ما دارد انجام می‌گیرد و حرکتی که دارد انجام می‌گیرد، انسان را واقعا امیدوار می‌کند به اینکه ما بتوانیم به رشد مورد نظر برسیم».

ایشان در یک جمع‌بندی از بیانات خود با اشاره به موضوع ناترازی آب و انرژی، فرمودند: «بعضی از مسائل کلان کشور هست که ما به کلان بودن آن مسائل توجه نداریم. مسئله آب برای کشور یک مسئله کلان است؛ ناترازی آب برای کشور یک مشکل و معضل اساسی است. مسئله صنوج همین‌جور؛ ما الان در مسئله سوخت، به‌معنای واقعی کمبود مشکل داریم. ما کشور تولیدکننده نفت بااین‌هم مسئله برق زیرمیزنی نفتی، بنزین وارد کنیم؟ این معنی دارد؟ معنایش همین است که ما در یک مسئله کلان دچار مشکلیم. مسئله برق همین‌طور. مسائل گوناگونی هست که مسائل کلان کشور است و ناترازی در این مسائل، کشور را رنج می‌دهد و مانع کارهای بزرگ متعددی می‌شود. بخش خصوصی ما می‌تواند در این زمینه‌ها به‌معنای واقعی کلمه کمک کند. همین‌طورکه الان شنیدید. اینکه حالا بخش خصوصی بیاید مثلا طرح کنید که یک مجموعه برق خورشیدی ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید کند. خب چیز خیلی خوبی است. یک بخش خصوصی می‌آید خودش سرمایه‌گذاری می‌کند، ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید می‌کند؛ این برای کشور خیلی بارزش است. اگر ما اینها را تشویق کنیم، اگر ما به اینها کمک کنیم، اگر برنامه‌ریزی درست انجام بگیرد، مطمئنا بخش خصوصی می‌تواند در این برنامه‌های کلان، هم فکر ارائه بدهد، هم عمل ارائه بدهد. این عرض ما به مسئولین محترم و خود شما فعالان اقتصادی بخش خصوصی است».

برای شنیدن درباره ابعاد مختلف موضوع آب، به سراغ برخی از فعالان صاحب‌نام بخش خصوصی رفته‌ایم و درباره ابعاد مختلف موضوع با آنان سخن گفته‌ایم.

دولت چهاردهم: کاهش تصدی‌گری دولتی در بخش آب

مهندس امیرمنصور عطایی، بنیان‌گذار یکی از شرکت‌های مطرح صنعت آب و فاضلاب با سابقه کاری ۴۰ ساله است. ایشان درباره روند تغییرات وضعیت بودجه دولتی می‌گویند: «دولت دیگر دولت ثروتمند دهه‌های ۷۰ و ۸۰ نیست که پول هنگفتی در اختیار داشته باشد تا بتواند پروژه‌های عمرانی تعریف کند. از نیمه اول دهه ۹۰، پروژه‌ها به‌دلیل کمبود اعتبار دولتی، بشت یک چراغ قرمز طولانی رفتند. دولت در وزارت نیرو یک جاده انحرافی برای دور زدن این چراغ قرمز ایجاد کرد و یک‌سری از پروژه‌ها را به آن سمت هدایت نمود؛ پروژه‌های سرمایه‌گذاری B.O.T یا بیستر B.O.O.T در روش B.O.T که مخفف Build-Operate-Transfer است و به فارسی می‌شود «ساخت-بهره‌برداری-واگذاری»، قراردادی بین دولت و بخش خصوصی منعقد می‌شود و طی آن، بخش خصوصی سرمایه‌گذاری لازم برای اجرای یک پروژه معمولا بزرگ و زیرساختی را انجام می‌دهد. سپس به مدت محدودی از آن در عوض سرمایه‌گذاری خود بهره‌برداری می‌کند و درنهایت آن را به‌شکل کامل و فعال به دولت تحویل می‌دهد. در روش B.O.O نیز که مخفف Build-Own-Operate است و به فارسی می‌شود «ساخت-تملک-بهره‌برداری» سرمایه‌گذار نسبت به ساخت، تملک، راه‌اندازی و نگهداری پروژه برای همیشه اقدام می‌کند و عوارض اجاره‌ها و سایر مخارج و درآمدهای ناشی از اجرای پروژه را به‌منظور بازگرداندن سرمایه و سود جمع‌آوری می‌کند. اگرچه این روش در ابتدا مؤثر بود ولی به‌دلیل عدم‌تناسب میان درآمد و هزینه دولت، به‌تدریج چراغ قرمز در این راه ایجاد نمی‌ابد شد».

به اعتقاد مهندس عطایی مشکل اصلی صنعت آب این است که «دولت برای آب یارانه پرداخت می‌کند؛ یعنی اختلاف قیمت بین هزینه تمام‌شده آب و هزینه پرداختی توسط مردم توسط دولت پرداخت می‌شود. واقعیت این است که یکی از اصلی‌ترین علل این هزینه گزاف برای تولید آب، هزینه‌های جاری دستگاه‌های عریض و طویلی است که برای تصدی‌گری ایجاد شده‌اند و متأسفانه بهره‌وری بسیار پایینی دارند».

مهندس عطایی درباره راهکار رفع این چالش می‌گویند: «دولت چهاردهم باید نقش تصدی‌گری خودش را در صنعت آب به حداقل برساند و این صنعت را منهای تأسیساتی مثل سد، به دست بخش خصوصی بسپارد تا بخش خصوصی بشود مسئول رساندن آب از تصفیه‌خانه به دست مصرف‌کننده نهایی. بدون‌شک با این کار هزینه‌های تولید آب به‌شدت پایین خواهد آمد. مردم هم وقتی ببینند که بخش خصوصی با یک سود معقول معقول درکار مشارکت می‌کند، عملا شیر نفت هم نخواهد توانست پاسخ‌گوی این نیاز باشد. کارشناسان معتقدند در چنین شرایطی که بودجه عمرانی کشور با محدودیت‌های عدیده روبه‌روست، راه برون‌رفت از چالش، استفاده واقعی از ظرفیت‌های بخش خصوصی است.

استفاده از ظرفیت بخش خصوصی، نسخه شفابخش ناترازی آب و انرژی بهمن سال گذشته، نمایشگاه توانمندی‌های تولید داخل برگزار شد که مورد بازدید مقام معظم رهبری، رئیس‌جمهور، فقیه و جمع بزرگی از مسئولان کشور قرار گرفت. پس از این نمایشگاه، تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی را رهبری دیدار کردند و یکی از نکات کلیدی مورد توجه ایشان، «بخش خصوصی» بود. ایشان دراین‌باره فرمودند: «آن حقیقتی که انسان به‌طور روزمره مشاهده می‌کند، این است که بنگاه‌های تولیدی بزرگ کشور ما، در طول سال‌های متعدد، رشد چشمگیری نداشتند. این رشد چشمگیر از سوی بخش خصوصی (این بنگاه‌های که گفتم، منظورم بنگاه‌های بخش خصوصی است) خیلی پرمعناست؛ این نشان‌دهنده وجود یک بخش خصوصی توانا و قدرتمند در کشور است و این خبر مهمی است؛ چرا؟ چون این رشد و پیشرفت و کارهایی که انجام گرفته، همه در شرایط تحریم انجام شده و علاوه‌براینکه در این میان، بعضی از دوره‌ها هم دوره‌های کم‌کاری دولت‌ها بوده (دهه ۹۰ دهه پیشرفت خیلی خوبی برای ما نبود) اما درعین‌حال این کارها انجام گرفته. این نشان‌دهنده این است که در شرایط کنونی کشور، بخش خصوصی ما قادر است کشور را به آن جیزی که مطلوب برنامه پنج‌ساله هفتم است، یعنی رشد (اقتصادی) هشت درصد برساند؛ یعنی مشاهده این کاری که ما دارد انجام می‌گیرد و حرکتی که دارد انجام می‌گیرد، انسان را واقعا امیدوار می‌کند به اینکه ما بتوانیم به رشد مورد نظر برسیم».

ایشان در یک جمع‌بندی از بیانات خود با اشاره به موضوع ناترازی آب و انرژی، فرمودند: «بعضی از مسائل کلان کشور هست که ما به کلان بودن آن مسائل توجه نداریم. مسئله آب برای کشور یک مسئله کلان است؛ ناترازی آب برای کشور یک مشکل و معضل اساسی است. مسئله صنوج همین‌جور؛ ما الان در مسئله سوخت، به‌معنای واقعی کمبود مشکل داریم. ما کشور تولیدکننده نفت بااین‌هم مسئله برق زیرمیزنی نفتی، بنزین وارد کنیم؟ این معنی دارد؟ معنایش همین است که ما در یک مسئله کلان دچار مشکلیم. مسئله برق همین‌طور. مسائل گوناگونی هست که مسائل کلان کشور است و ناترازی در این مسائل، کشور را رنج می‌دهد و مانع کارهای بزرگ متعددی می‌شود. بخش خصوصی ما می‌تواند در این زمینه‌ها به‌معنای واقعی کلمه کمک کند. همین‌طورکه الان شنیدید. اینکه حالا بخش خصوصی بیاید مثلا طرح کنید که یک مجموعه برق خورشیدی ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید کند. خب چیز خیلی خوبی است. یک بخش خصوصی می‌آید خودش سرمایه‌گذاری می‌کند، ۱۸۰۰ مگاوات برق تولید می‌کند؛ این برای کشور خیلی بارزش است. اگر ما اینها را تشویق کنیم، اگر ما به اینها کمک کنیم، اگر برنامه‌ریزی درست انجام بگیرد، مطمئنا بخش خصوصی می‌تواند در این برنامه‌های کلان، هم فکر ارائه بدهد، هم عمل ارائه بدهد. این عرض ما به مسئولین محترم و خود شما فعالان اقتصادی بخش خصوصی است».

برای شنیدن درباره ابعاد مختلف موضوع آب، به سراغ برخی از فعالان صاحب‌نام بخش خصوصی رفته‌ایم و درباره ابعاد مختلف موضوع با آنان سخن گفته‌ایم.

دولت چهاردهم: کاهش تصدی‌گری دولتی در بخش آب

مهندس امیرمنصور عطایی، بنیان‌گذار یکی از شرکت‌های مطرح صنعت آب و فاضلاب با سابقه کاری ۴۰ ساله است. ایشان درباره روند تغییرات وضعیت بودجه دولتی می‌گویند: «دولت دیگر دولت ثروتمند دهه‌های ۷۰ و ۸۰ نیست که پول هنگفتی در اختیار داشته باش